

CRE S KINH NGHIỆM XÂY DỰNG & PHÁT TRIỂN NHÓM NGHIÊN CỨU KHOA HỌC

GS. Phan Nguyên Hồng, người vừa được giải thưởng Quốc tế Cosmos (The Cosmos Prize, 2008). Năm năm trước đây, GS. Võ Quý cũng đã nhận Giải thưởng Quốc tế Hành tinh xanh (The Blue Planet Prize, 2003). Đây là niềm tự hào và niềm vui chung của cộng đồng khoa học Việt Nam. Để đạt được những thành công đó, bên cạnh sự phấn đấu hết mình của 2 giáo sư, còn có cả một tập thể khoa học đoàn kết, gắn bó, phấn đấu làm việc hiệu quả tại Trung tâm Nghiên cứu Tài nguyên và Môi trường, ĐHQGHN (Centre for Natural Resources and Environmental Studies – CRES).

>> GS. Võ Quý tại buổi lễ nhận giải thưởng Hành tinh xanh

CRE S, đôi điều giới thiệu

GS. Quý và GS. Hồng đều là các nhà khoa học đầu ngành, bắt đầu giảng dạy đại học từ những ngày đầu sau hòa bình lập lại (1954). Từ đó đến nay, cả 2 ông đều tập trung vào hướng bảo vệ môi trường, Bảo tồn Đa dạng sinh học, hướng tới cộng đồng và người nghèo và đều có những đóng góp lớn cho khoa học.

Năm 1985, GS. Quý thành lập và trở thành Giám đốc đầu tiên của Trung tâm Nghiên cứu Tài nguyên và Môi trường. Hai năm sau đó, năm 1987, GS. Hồng thành lập Trung tâm Nghiên cứu Hệ sinh thái Rừng ngập mặn (Mangrove Ecosystems Research Centre – MERC, thuộc Trường Đại học Sư phạm Hà Nội). Đến năm 1995, CRES và MERC sáp nhập với nhau, lấy tên chung là CRES và MERC chuyển thành Ban Nghiên cứu Hệ sinh thái Rừng ngập mặn (Mangrove Ecosystems Research Department – MERD), trực thuộc CRES.

Trải qua hơn 20 năm thành lập và phát triển, những kết quả khoa học của CRES là rất đáng khích lệ: cán bộ của CRES đã là chủ nhiệm của 4 trong số 6 chương trình nhà nước về tài nguyên, môi trường và thiên tai, hơn 45 đề tài hợp tác quốc tế (28 với Hoa Kỳ) và hàng trăm đề tài khoa học công nghệ các cấp. Riêng MERD của GS. Hồng đã chủ trì 4 đề tài cấp nhà nước, 5 đề tài cấp bộ, 13 đề tài hợp tác quốc tế.

Hoạt động xuất bản cũng được đặc biệt chú ý. Trong 20 năm, MERD đã xuất bản 11 tuyển tập báo cáo hội nghị khoa học quốc tế và quốc gia bằng tiếng Việt và tiếng Anh, 16 sách chuyên khảo tiếng Việt và tiếng Anh, đồng tác giả của 8 cuốn sách xuất bản ở nước ngoài và hàng trăm bài báo khoa học trên các tạp chí trong nước và quốc tế. Nhờ vậy, vị thế của CRES và MERD ngày càng được nâng cao trên quốc tế và được nhiều các tổ chức quốc tế cộng tác, hỗ trợ về chuyên môn, đào tạo cũng như tài chính.

Bên cạnh những thành tựu về nghiên cứu khoa học (NCKH), hoạt động đào tạo của Trung tâm cũng đã đạt được những kết quả ấn tượng. Từ những kết quả nghiên cứu chung, trong 20 năm hoạt động, CRES đã đào tạo 16 tiến sĩ và 22 thạc sĩ cho chính các cán bộ của Trung tâm (trong đó 26 người đào tạo ở nước ngoài: Hoa Kỳ, Hà Lan, Úc, Nhật Bản, Bỉ, New Zealand, Thái Lan, Canada...). Điều đáng nói là phần lớn luận án Thạc sĩ và Thạc sĩ ở nước ngoài đều lấy số liệu ở trong nước của chính các Nhóm NCKH.

Một đặc điểm nữa rất đáng nói ở đây là CRES hoàn toàn không có kinh phí bao cấp. Kinh phí hoạt động của Trung tâm chủ yếu dựa vào các đề tài, nhất là các đề tài hợp tác quốc tế mà các cán bộ của Trung tâm "xoay sở" được hoặc sự tài trợ của các tổ

học, năng lực tổ chức và nhiệt huyết với khoa học. CRES và MERD rất may mắn là trong những năm đầu tiên có được sự lãnh đạo từ 2 nhà khoa học đầu đàn: GS. Võ Quý và GS. Phan Nguyên Hồng; Hai giáo sư không chỉ có những đóng góp chuyên môn mà còn là những người hoạch định những chính sách phát triển lâu dài và bền vững cho Trung tâm.

Kế tiếp, nhóm nghiên cứu phải có định hướng khoa học đúng, phù hợp với xu hướng quốc tế và phục vụ thiết thực

... "phải có định hướng khoa học đúng, phù hợp với xu hướng quốc tế và phục vụ thiết thực cho sự phát triển của đất nước".

GS. Võ Quý >>

... "CRES đã tập hợp được đội ngũ cán bộ có nhiệt huyết và hoài bão khoa học, nhất là các cán bộ khoa học trẻ; đồng thời xây dựng và phát huy năng lực của tập thể, tạo sự đoàn kết, nhất trí cao trong mọi hoạt động".

>> GS. Phan Nguyên Hồng

chức quốc tế, các tổ chức phi chính phủ.

Nhiều người đặt câu hỏi: "Trong điều kiện như vậy, làm thế nào để Trung tâm có thể duy trì hoạt động kéo dài trong hơn 20 năm và có được nhiều kết quả đáng khích lệ như vậy?" Phần sau của bài viết này, xin được phép phân tích để tìm ra câu trả lời cho câu hỏi trên, và cũng để chia sẻ kinh nghiệm về việc "xây dựng nhóm nghiên cứu" sao cho hiệu quả - một vấn đề đang được rất nhiều nhà khoa học Việt Nam quan tâm.

Kinh nghiệm thành công

Điều đầu tiên và là điều quan trọng nhất đối với mỗi nhóm nghiên cứu là phải có người đứng đầu, có trình độ khoa

học, năng lực tổ chức và nhiệt huyết với khoa học. Hai giáo sư đều theo đuổi một hướng nghiên cứu rõ ràng và lãnh đạo tập thể của Trung tâm quyết tâm thực hiện. Hướng nghiên cứu của GS. Quý là Bảo tồn Đa dạng sinh học dựa vào cộng đồng, còn GS. Hồng là nghiên cứu Hệ sinh thái Rừng ngập mặn "Kết hợp với đào tạo sau đại học để góp phần giúp đỡ các địa phương phục hồi, bảo vệ, sử dụng hợp lý tài nguyên, góp phần nâng cao cuộc sống của người dân nghèo ven biển". Các hướng nghiên cứu này và cách tiếp cận để giải quyết vấn đề (dựa vào cộng đồng) đều là các lĩnh vực, cách tiếp cận ngày càng được cộng đồng quốc tế quan tâm và đầu tư. Điều được đánh giá cao nhất là các giáo sư đã hiện thực hóa được các ý tưởng quốc tế vào Việt Nam và các ý tưởng quốc gia vào từng hoàn cảnh cụ thể, góp phần nâng cao đời sống, ý thức và hành vi về bảo vệ môi trường của cộng đồng địa phương nơi nghiên cứu, đồng thời cũng đóng góp các bài học của Việt Nam cho thế giới.

Bên cạnh đó, chúng ta không thể bỏ qua vai trò của cơ sở vật chất, hạ tầng, trang thiết bị nghiên cứu phù hợp và nguồn thông tin, tư liệu đầy đủ, cập nhật. Các trang thiết bị, cơ sở vật chất của Trung tâm luôn được sử dụng hiệu quả, đúng mục đích, tiết kiệm; nhưng cũng luôn được nâng cấp, thay mới thường xuyên nhằm cập nhật những thiết bị tiên tiến, hiện đại của thế giới. Về thông tin, tư liệu, bên cạnh thư viện chuyên môn do mọi người cùng xây dựng, đóng góp (nhất là sau các chuyến công tác nước ngoài), Trung tâm còn có hệ thống lưu trữ rất cẩn thận và hệ thống. Tất cả các số liệu khoa học, các báo cáo của các đề tài, dự án, luận văn, luận án đều được lưu trữ và là một nguồn vốn quý giá cho tất cả mọi thành viên.

Một yếu tố nữa cùng vô cùng cần thiết, nhóm nghiên cứu phải tập hợp được đội ngũ cán bộ có nhiệt huyết và hoài

bào khoa học, nhất là các cán bộ khoa học trẻ; đồng thời xây dựng và phát huy năng lực của tập thể, tạo sự đoàn kết, nhất trí cao trong mọi hoạt động. Như đã phân tích ở trên, CRES và MERD rất chú trọng đến công tác đào tạo, phát triển các nhà khoa học trẻ làm đội ngũ kế cận trong tương lai. Thực tế cho thấy, từ môi trường MERD, rất nhiều cán bộ đã trưởng thành và trở thành những nhà khoa học, nhà quản lý hàng đầu như PGS.TS Nguyễn Hoàng Trí - Phó chủ tịch Hội đồng điều phối Quốc tế Chương trình Con người và Sinh quyển; PGS.TS Trần Văn Ba - Phó hiệu trưởng Trường ĐH Sư phạm Hà Nội, PGS.TS Mai Sỹ Tuấn - Chủ nhiệm Khoa Sinh học... Không chỉ có vậy, MERD cũng rất chú trọng các sinh hoạt tập thể mà ở nước ngoài gọi là hoạt động xây dựng nhóm (team building activities). Các chuyến tham quan du lịch ở trong nước và cả nước ngoài (hai năm gần đây là ở Trung Quốc, Thái Lan và Singapore) do MERD tổ chức và các sinh hoạt học thuật và xã hội khác đã là một nhân tố quan trọng tăng cường hơn sự hiểu biết lẫn nhau, sự chia sẻ, gắn bó và từ đó góp phần nâng cao hiệu quả hoạt động cũng như giá trị của cả cá nhân và tổ chức.

Sau khi đã có được đội ngũ lãnh đạo có trình độ, có được một định hướng khoa học đúng đắn, có được cơ sở vật chất và tài liệu phù hợp và có được đội ngũ cán bộ nhiệt huyết, đoàn kết; nhóm nghiên cứu còn cần phải kiên trì theo đuổi hướng chuyên môn đã lựa chọn, quyết tâm vượt qua các khó khăn, thậm chí sức ép về mặt xã hội. Và điều cuối cùng, nhóm nghiên cứu cần phải có quan hệ hợp tác tốt (trong nội bộ, với các cơ quan ngoài và đặc biệt là hợp tác quốc tế) nhằm không ngừng nâng cao trình độ, cọ xát, học hỏi từ các đơn vị trong và ngoài tổ chức.

>> GS. TSKH
Trương Quang Học
- nguyên Giám đốc CRES, nguyên
Trưởng ban KHCN - ĐHQGHN

Đôi lời kết

Tập thể/ Nhóm nghiên cứu khoa học là tế bào của cơ thể, là đơn vị cấu trúc và chức năng, quyết định cho sự thành công của các hoạt động khoa học công nghệ cũng như đào tạo của bất kỳ cơ quan tổ chức giáo dục nào. Nó giống như các tế bào tạo nên mô, mô tạo nên cơ quan, hệ cơ quan, cơ thể, quần thể, quần xã các hệ sinh thái và cả thế giới sinh vật phong phú, đa dạng và hữu ích. Từ trường hợp của GS. Phan Nguyên Hồng và GS. Võ Quý (cũng như của CRES/MERD) có thể khẳng định, các nhà khoa học Việt Nam, ngay trong điều kiện thực tế hiện nay vẫn có thể có được các công trình khoa học chất lượng tốt, có trình độ ngang hàng với khu vực và quốc tế.

>> GS.TSKH TRƯƠNG QUANG HỌC